

påtænker de sidste 20 års udvikling af nationaløkonomien, kan man jo rigtignok føle sig bange for at »gå glip af meget« i de næste 20 år — selv om man anstrenger sig.

Der siges, at meteorologien i mangt og meget har principielle metodiske problemer tilfælles med nationaløkonomien. Det er også der nødvendigt at anlægge the simultaneous approach. Man kan da trøste sig med, at selv om udviklingen også der synes at være *explosiv*, er det ikke endnu kommet til nogen *explosion*.

Den eneste mulige og den eneste troværdige konklusion af de her berørte vanskeligheder, synes da også at være, at arbejdet blot må yderligere forstærkes, såvel på den deduktive som på den induktive front. Dette er en så intetsigende konklusion, at enhver vel kan tiltræde den. Men man må måske tilføje, at der heller ikke i det ovenfor nævnte ligger, at det skulle være komplet umuligt for nationaløkonomien at nå frem til resultater, som tåler sammenligning med de experimentielle videnskabers. Der ligger blot, at der stiller sig ekstraordinære hindringer i vejen, som det vil kræve stor indsats at rydde bort.

Om nogen derfor med udgangspunkt i det forhold, at nationaløkonomien stedse må operere med et netværk af sammenhænge, udtaler skepsis m. h. t. videnskabens udviklingsmuligheder, kan der være grund til at nævne, at dels er der faktiske hidtidige resultater at henvise til, dels kan man have et begrundet håb om, at »også hjælpevidenskaberne (sociologi, psykologi, regneteknik m. m.) vil udvikle sig kumulativt og dels er indsamlingen af statistisk materiale under stadig forbedring. Og endelig har nationaløkonomien egentlig slet ikke fået lov at »prøve sine kræfter«. Bl. a. synes det af uforklarlige — og i hvert fald helt ubegrundede — årsager at antages, at nationaløkonomien kan undvære de store institutter, som har været en så væsentlig baggrund for andre videnskabers udvikling. De tilløb til opbygning af institutter, der hidtil har været, må vel i alle tilfælde siges at have været særdeles lovende.

Det her anførte tog udgangspunkt i en omtale af de fire ovenfor nævnte genoptryk af artikler om forskellige emner indenfor na-

tionaløkonomien. Om man skulle vende tilbage til dette udgangspunkt, kunne det ske ved at gøre opmærksom på, at enhver økonom med denne serie har fået en god mulighed for — for en overkommelig sum — at oprette et privat tidsskriftsbibliotek, dækkende vigtige områder af det netværk, som er økonomiens objekt, og hvor kendskab til et hjørne *forudsætter* viden om de andre, og hvor en forøgelse af kundskaber om et område *automatisk* betyder en forøgelse af kundskaberne om et andet område.

I de udgivne bind har man valgt at holde sig til »ren teori«, således at man slet ikke forsøger at dække de mange empiriske undersøgelser, som er foretaget. Dette kan måske for at begrænse være klogt og nødvendigt. Men man må da være i sin ret til at bede om supplerende bind med udvalg — for visse deles vedkommende måske begrænset til sammenfattende referat — af den empiriske forskning, som er foretaget, og en hertil hørende udførlig biografi. Det kan nævnes, at Cowles Commission har lovet et samleværk om moderne teoretisk-statistiske problemer. Dette bind ville da måske kunne være en udmærket baggrund for en række bind med »Statistical Investigations in ...«, som *American Economic Association* halvt om halvt med de hidtidige genoptryk af teoretiske afhandlinger har taget ansvaret for, vil blive udsendt. Det vil være et lige så nødvendigt som interessant supplement.

P. Nørregaard Rasmussen.

J. Tinbergen: »Økonometri«, Ejnar Munkegaard, København, 1948. 194 sider. Pris: 15 kr.

Som en af kontinentets tre store i økonometrien behøver Tinbergen forhåbentlig ingen præsentation. Men det er på sin plads at præsentere ovennævnte lille bog. Det er nyttigt at vide, at den eksisterer.

Forf. karakteriserer i forordet selv træffende bogen som en »rejsefører bestemt for den, som ønsker at danne sig et indtryk af dette fagområde«. Det er træffende, fordi læsere uden kendskab til økonometrien, dens forskningsmetode, problemer og — trods alt — resultatet, netop med denne lille bog vil få chance for at »danne

påtænker de sidste 20 års udvikling af nationaløkonomien, kan man jo rigtignok føle sig bange for at »gå glip af meget« i de næste 20 år — selv om man anstrenger sig.

Der siges, at meteorologien i mangt og meget har principielle metodiske problemer tilfælles med nationaløkonomien. Det er også der nødvendigt at anlægge the simultaneous approach. Man kan da trøste sig med, at selv om udviklingen også der synes at være *explosiv*, er det ikke endnu kommet til nogen *explosion*.

Den eneste mulige og den eneste troværdige konklusion af de her berørte vanskeligheder, synes da også at være, at arbejdet blot må yderligere forstærkes, såvel på den deduktive som på den induktive front. Dette er en så intetsigende konklusion, at enhver vel kan tiltræde den. Men man må måske tilføje, at der heller ikke i det ovenfor nævnte ligger, at det skulle være komplet umuligt for nationaløkonomien at nå frem til resultater, som tåler sammenligning med de experimentielle videnskabers. Der ligger blot, at der stiller sig ekstraordinære hindringer i vejen, som det vil kræve stor indsats at rydde bort.

Om nogen derfor med udgangspunkt i det forhold, at nationaløkonomien stedse må operere med et netværk af sammenhænge, udtaler skepsis m. h. t. videnskabens udviklingsmuligheder, kan der være grund til at nævne, at dels er der faktiske hidtidige resultater at henvise til, dels kan man have et begrundet håb om, at også hjælpevidenskaberne (sociologi, psykologi, regneteknik m. m.) vil udvikle sig kumulativt og dels er indsamlingen af statistisk materiale under stadig forbedring. Og endelig har nationaløkonomien egentlig slet ikke fået lov at »prøve sine kræfter«. Bl. a. synes det af uforklarlige — og i hvert fald helt ubegrundede — årsager at antages, at nationaløkonomien kan undvære de store institutter, som har været en så væsentlig baggrund for andre videnskabers udvikling. De tilløb til opbygning af institutter, der hidtil har været, må vel i alle tilfælde siges at have været særdeles lovende.

Det her anførte tog udgangspunkt i en omtale af de fire ovenfor nævnte genoptryk af artikler om forskellige emner indenfor na-

tionaløkonomien. Om man skulle vende tilbage til dette udgangspunkt, kunne det ske ved at gøre opmærksom på, at enhver økonom med denne serie har fået en god mulighed for — for en overkommelig sum — at oprette et privat tidsskriftsbibliotek, dækkende vigtige områder af det netværk, som er økonomiens objekt, og hvor kendskab til et hjørne *forudsætter* viden om de andre, og hvor en forøgelse af kundskaber om et område *automatisk* betyder en forøgelse af kundskaberne om et andet område.

I de udgivne bind har man valgt at holde sig til »ren teori«, således at man slet ikke forsøger at dække de mange empiriske undersøgelser, som er foretaget. Dette kan måske for at begrænse være klogt og nødvendigt. Men man må da være i sin ret til at bede om supplerende bind med udvalg — for visse deles vedkommende måske begrænset til sammenfattende referat — af den empiriske forskning, som er foretaget, og en hertil hørende udførlig biografi. Det kan nævnes, at Cowles Commission har lovet et samleværk om moderne teoretisk-statistiske problemer. Dette bind ville da måske kunne være en udmærket baggrund for en række bind med »Statistical Investigations in ...«, som *American Economic Association* halvt om halvt med de hidtidige genoptryk af teoretiske afhandlinger har taget ansvaret for, vil blive udsendt. Det vil være et lige så nødvendigt som interessant supplement.

P. Nørregaard Rasmussen.

J. Tinbergen: »Økonometri«, Ejnar Munksgaard, København, 1948. 194 sider. Pris: 15 kr.

Som en af kontinentets tre store i økonometrien behøver Tinbergen forhåbentlig ingen præsentation. Men det er på sin plads at præsentere ovennævnte lille bog. Det er nyttigt at vide, at den eksisterer.

Forf. karakteriserer i forordet selv træffende bogen som en »rejsefører bestemt for den, som ønsker at danne sig et indtryk af dette fagområde«. Det er træffende, fordi læsere uden kendskab til økonometrien, dens forskningsmetode, problemer og — trods alt — resultatet, netop med denne lille bog vil få chance for at »danne

sig et indtryk av dette fagområde«. Naturligvis kan det på mindre end 200 — og tilmed små — sider ikke blive andet end et vagt indtryk. Men dog en del.

Bogen er inddelt i tre afsnit: et kort indledende kapitel, derefter et afsnit om økonomiske arbejdsmetoder og sluttelig et afsnit om de resultater, økonometrien til dato er i stand til at opvise.

Det indledende afsnit forklarer lidt om, hvad økonometri er. Klogeligt gør forf. ikke noget nummer ud af at forsøge at give en definition af »økonometri«. Det ville have været spildt arbejde — cfr. de engang så udbredte forsøg på at definere »statistik«, »nationaløkonomi« etc. Derimod forsøger forf. indledningsvis i ret almindelige vendinger at placere og begrunde økonometrien. Der er træffende bemærkninger i dette afsnit, men det er en »indledning«.

I næste afsnit gennemgås en række arbejdsmetoder, som økonometrien har taget i anvendelse. Statiske og dynamiske teorier belyses, ligesom i almindelighed en række problemer i forbindelse med opstillingen af hypoteser berøres — fra opstillingen af, hvad man kunne kalde partielle hypoteser — hypoteser for enkelte relationer som f. ex. efterspørgselsrelationer — til totale »fuldstændige systemer«. Ved overgangen til de makroøkonomiske problemer antydes det i moderne forskning under navnet »summationsproblemet« kendte spørgsmål, som i verbal form omtrent ville lyde: I hvilket omfang kan man fra en viden om en enkelt sektor i samfundet slutte noget om hele samfundet?

En ganske kort paragraf udtrykker — synes jeg — den økonomiske politiks mål på en særdeles præcis og instruktiv måde: »Konjunkturpolitikens mål er at påvirke det økonomiske systems — f. ex. verdensøkonomiens — struktur således, at stabiliteten blir så stor som mulig, m. a. o. at dæmpningsgraden blir så stor som mulig, udtrykt i noget mere dagligdags, men måske mere anskuelige vendinger: man må lære at kvæle svingningerne i fødselen, og helst ikke ved mere eller mindre tilfældige indgreb, men systematisk, d. v. s. ved forandring av strukturen.« Og videre: »Man kan imidlertid ikke isolere dette problem fra den almindelige politiks øvrige målsætning, kravet om at nå et så højt gennemsnitligt velstandsnivå som muligt. Dersom det skulle vise sig, at en større stabilitet

alene kunne nås på bekostning av en lavere gennemsnitlig velstand, ville man bli nødt til at træffe et valg.«

Efter problemerne omkring hypoteser kommer en behandling af verifikationsprocessen. Der gives herunder en ret udførlig gennemgang af hele den ældre Harvardskoles arbejde med bestemmelsen af de enkelte komponenter i tidsrækker. Simpel og multipel korrelation berøres, ligesom også lidt mere raffineret teknik antydes — f. ex. Frisch's knippekort-teknik. Det moderne »simultaneous approach« omtales, men meget kort.

Sidste afsnit resumerer en række resultater fra økonometrisk forskning. Det er et ret ensidigt udvalg, idet der især refereres hollandske undersøgelser. En række efterspørgsels- og udbudsundersøgelser gennemgås kort. Der afsluttes med nogle makromodeller.

Indenfor de små rammer, der er givet og med den beskedne målsætning, Tinbergen stiller sig, kan man naturligvis ikke nå alverden. Man må således ikke forledes til at tro, at man får stor økonometrisk viden på grundlag af denne bog — dertil er emnet for omfangsrigt og kompliceret. Men man får en god »rejsefører«. Fra tidligere arbejder vil forf.s evne til enkelt og klart og uden derfor at slække på kravene at fremstille selv komplicerede forhold være velkendt. Et eksempel, som iøvrigt vil være et godt supplement til denne bog er artiklen i *Økonomisk Tidsskrift* 1947, »The Use of Correlation Analysis in Econometric Research«.

Det foreliggende arbejde kræver ikke store forunderskaber. Da der i Danmark findes økonomisk interesserede kredse, som — ofte gørende en dyd af nødvendigheden — ikke kan fordrage matematik, må det vist være på sin plads at fortælle, at denne bog let kan læses på grundlag af en mellemskoleexamen plus lidt elementær viden om økonomisk teori.

Man kan indvende, at bogen både i sin gennemgang af arbejdsteknik og resultater ikke går væsentlig længere end til 1939. Denne indvending overfor forf. falder dog til jorden, for så vidt som det viser sig, at bogens originale udgave er udkommet i 1941 (på hollandsk). Men de forhåbentlig talrige læsere bør dog have in mente, at der er sket en masse siden da.

Når et så stort emne skal presses ned i en lille og tilmed populær bog, er det klart, at umå-

delig mange problemer — hvis de overhovedet berøres — får en meget knap behandling. Det ligger i sagens natur. Men det synes rigtignok at være for knapt, når korrelationsanalysen behandles på adskillige sider, da ikke at nævne, at der findes både positiv og negativ korrelation. Flere steder synes man fremstillingen bliver utiladelig kort. På side 107 opstilles således 4 krav til økonomisk teori, som må være opfyldt for at konklusioner kan drages; der kræves bl. a. plausibilitet (»et solidt grundlag«). Men hvad er det? Der er tidligere krævet, at teorien ikke må modsiges af de givne data, men hvordan afgør man da plausibiliteten?

Det må ligeledes være berettiget at indvende, at når der er tale om en »rejsefører«, som samtidig helst skulle give blod på tanden, så er det meget uheldigt, når litteraturhenvisningerne ikke er centrale og fyldige. Det er de ikke. Den kreds af mennesker, Tinbergen i denne bog henvender sig til, må siges at være folk, som ikke ved noget — eller i hvert fald kun lidt — om økonometri. Og for dem er bogen også særdeles heldig. Men de vil ikke få nogen særlig vejledning i yderligere litteratur, når der blot står »Herom henviser vi til Ezekiel's bog« (det drejer sig sandsynligvis om »Methods of Correlation Analysis«) eller når det hedder »Der må henvises til litteraturen«. Det kan vel i hvert fald næppe være de (for fleres vedkommende ikke i dag særlig centrale) ni bøger, som anføres til slut.

Bogen er oversat fra hollandsk af undervisningsassistent, cand. polit. Sven Danø. Han har gjort interesserede i Danmark en god tjeneste ved at give dem lejlighed til at mødes med en af tidens førende økonometrikere. Og han har gjort de ikke interesserede en tjeneste derved, at de nu har fået en enestående chance for at blive interesserede. For den kreds af mennesker, som kan få blodet i kog over sprogningssspørgsmål, være bogen også anbefalet — oversætteren finder en dynamisk analyse »vakker«, lader foretagere have en »vinst« o. s. v. Det ville være et irrelevant emne for ros og/eller dadel. I alle tilfælde er der grund til at takke oversætteren.

Og forfatteren ikke at forglemme. Han har skrevet en meget anbefalelsesværdig bog.

P. Nørregaard Rasmussen.

Under Samvirkets Flag. Udgivet i Anledning af de samvirkende Fagforbunds Halvtreds-Aars Jubilæum den 3. Januar 1948. Kbh. 1948. 573 sider.

Dette festskrift er ikke så lidt anderledes anlagt end det, der udsendtes i 1922 kort for De samvirkende Fagforbunds 25 års jubilæum. Medens dette sidste fremtræder som forfattet af de højeste tillidsmænd inden for organisationen, blot med en journalists bistand, og uden at man kan skelne, hvad der hidrører fra de enkelte forfattere, er det her omtalte festskrift inddelt i kapitler, og for hvert af disse er en eller to forfattere, ofte hentet udefra, ansvarlige. Som historisk værk har det vundet meget derved. Det første kapitel: Fagbevægelsens opmarch er skrevet af Oluf Bertolt, der jo allerede i adskillige skrifter har vist sig som en habil og livlig historisk forfatter, der både har overblik og sans for betydende enkeltheder. Og medens næsten halvdelen af det tidligere jubilæumsskrift var optaget af en gennemgang af alle de enkelte forbund med tilhørende omtale og portrættering af alle de respektive formænd, har man i det sidste festskrift overladt til overborgmester H. P. Sørensen i kapitlet: Tillidsmændene og deres gerning at fremhæve de væsentlige personligheder, som har øvet indflydelse på udviklingen. Thi, som han selv siger: »Der er ansigter, som tegner deres billeder i mosaiken, så stærkt og så levende, at de giver den karakter og præg. Vi kalder det at gå over i historien«. Ud fra denne betragtning har han da først og fremmest givet en karakteristik af den første formand Jens Jensen, men han behandler også mere eller mindre udførligt en række af de andre personer, der har gjort sig særlig gældende inden for fagbevægelsen.

Meget oplysende ikke blot om fagforbundene, men om arbejdernes stilling i samfundet i det hele er det af Albert Olsen forfattede kapitel: Håndgribelige og uhåndgribelige resultater. Her gøres rede for arbejdslønnens og lønformernes udvikling, for pristallet og lønkampen, for fagbevægelsen og valutapolitikken, for arbejdsløshedsspørgsmålets stilling til forskellige tider, for kampen om 8-timersdagen, for ferieloven og den øvrige sociale lovgivning og for arbejderoplysningen, lut-